

3. Форми поведінки тварин. Індивідуальна поведінка

Форми поведінки тварин

Форми поведінки – групи поведінкових реакцій тварин за спрямуванням, які проявляються у відповідь на певну коректну потребу організму або зовнішній подразник.

ОСНОВНІ ФОРМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТВАРИН

Форма поведінки	Значення
Рухова поведінка	Забезпечує переміщення тварин у просторі за допомогою війок, джгутиків, хвилеподібних рухів тіла, складок покривів, кінцівок тощо.
Харчова поведінка	Спрямована на забезпечення організму їжею та водою з використанням органів живлення й травлення: щупальців, глотки, щелеп, дзьоба, язика, хобота тощо.
Терморегуляція	Дії, що спрямовані на утворення, збереження або віддачу тепла у тварин, залежно від умов середовища. Прикладами такої поведінки можуть бути міграції, сплячка, заціпеніння, зігрівання на сонці тощо.
Пошуки або будівництво сховищ	Дії тварин, спрямовані на відшукування або побудову місць для захисту від несприятливих температур, опадів, хижаків. Такими сховищами є нори, гнізда, дупла, хатки тощо.
Захисна поведінка	Втеча, напад, спротив, переховування, прикидання, завмирання, попередження.
Гігієнічна поведінка	Дії, спрямовані на підтримку чистоти тіла, позбавлення від шкірних паразитів. Це грязеві чи пилові ванни, водяний душ чи купання, вичісування, вилізкування тощо.
Дослідницька поведінка	Дії, спрямовані на ознайомлення з предметами навколишнього середовища, полегшують виживання й розмноження.
Ігрова поведінка	Дії тварин, що забезпечують формування навичок полювання, спілкування, збагачення інформацією тощо.
Використання знарядь праці	Дії з предметами середовища для здобування їжі та захисту. Найчастіше тваринами використовуються камені, гілки, колючки.
Біологічні ритми	Поведінка у вигляді періодичних дій у відповідності до періодичних змін у середовищі. Найвідомішими є добові та сезонні ритми.

Які види поведінкових реакцій є основою індивідуальної поведінки тварин?

Поведінкова реакція – це відповідь організму на вплив чинника зовнішнього середовища, яка проявляється у вигляді певної дії.

Таксиси — це вроджені спрямовані рухові реакції організму у відповідь на дію чинника. Такі рухи можуть бути позитивними (у напрямку дії чинника) або негативними (проти напрямку дії чинника). Наприклад, для дощових черв'яків характерний негативний фототаксис, а для планарії, яка рухається в напрямку їжі, – позитивний хемотаксис.

Кінези – це вроджені неспрямовані рухові реакції організму у відповідь на дію чинника. Такі рухи визначаються силою дії чинника, а не його спрямованістю. Наприклад, щупальця гідри в пошуках їжі рухаються повільно, але при появі здобичі їх рух пришвидшується.

Безумовні рефлекси — це вроджені реакції-відповіді організмів на впливи життєво важливих стимулів за участю нервової системи. Уперше рефлекс як поведінкові реакції спостерігаються в кишковопорожнинних. Наприклад, реакцією гідри на дотик буде стискування тіла в грудочку. Прості безумовні рефлекс, поєднуючись один з одним, утворюють у багатьох тварин інстинкти.

Умовні рефлекси — це набуті реакції-відповіді організмів на впливи стимулів за участю нервової системи. Умовні рефлекс утворюються на базі безумовних і разом із ними беруть участь у формуванні набутої поведінки. Ці рефлекс є основою для

різних форм навчіння. Наприклад, звикання в гідри на багаторазове подразнення щупалець неїстівними об'єктами.

На розвиток більшості індивідуальних форм поведінки особини упродовж життя впливають спадковість та чинники середовища існування. Але серед усієї різноманітності існують такі форми індивідуальної поведінки, які проявляються в повному обсязі зразу й не піддаються змінам в онтогенезі особини. Жодні форми навчіння та впливи мотиваційних стимулів таку поведінку змінити не можуть. Чинники середовища в цих проявах поведінки виступають як ключові стимули.

